

МЕЃУНАРОДЕН ЦЕНТАР ЗА СЛАВЈАНСКА ПРОСВЕТА - СВЕТИ НИКОЛЕ

«МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД»
(ПСИХОЛОГИЈА И ОБРАЗОВАНИЕ)

СПИСАНИЕ
на научни трудови

**ДВАНАЕСЕТТА МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
„МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД“**
МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ
„ГАВРИЛО РОМАНОВИЧ ДЕРЖАВИН“
СВЕТИ НИКОЛЕ - БИТОЛА

Година VIII

Број 3

Април 2021

- СВЕТИ НИКОЛЕ, Р. СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА -
- 2021 -

Издавач: Меѓународен центар за славјанска просвета - Свети Николе

За издавачот: м-р Михаела Ѓорчева, директор

Наслов: «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД» (ПСИХОЛОГИЈА И ОБРАЗОВАНИЕ)

Организационен одбор:

Претседател: проф. д-р Јордан Ѓорчев

Заменик претседател: д-р Стромов Владимир Јуревич, Русија

Член: м-р Борче Серафимовски

Член: м-р Милена Спасовска

Уредувачки одбор:

Проф. д-р Ленче Петреска - Република Северна Македонија

Проф. д-р Александар Илиевски - Република Северна Македонија

Проф. д-р Мирослав Крстиќ - Република Србија

Проф. д-р Момчило Симоновиќ - Република Србија

Проф. д-р Тодор Галунов - Република Бугарија

Проф. д-р Даниела Тасевска - Република Бугарија

Доц. д-р Хаџиб Салкиќ - Република Босна и Херцеговина

Проф. д-р Татјана Осадчаја - Руска Федерација

Доц. д-р Вера Шунаева - Руска Федерација

Уредник: проф. д-р Јордан Ѓорчев

Компјутерска обработка и дизајн: Адриано Панајотов, Маја Маријана Панајотова, Благој Митев

ISSN (принт) 1857-9299

ISSN (онлајн) 1857-9302

Адреса на комисијата: ул. Маршал Тито 77, Свети Николе, Р. Северна Македонија

Контакт телефон: +389 (0)32 440 330

Уредувачкиот одбор им се заблагодарува на сите учесници за соработката!

Напомена:

Уредувачкиот одбор на списанието «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК-ЗАПАД» не одговара за можните повреди на авторските права на научните трудови објавени во списанието. Целосната одговорност за оригиналноста, автентичноста и лекторирањето на научните трудови објавени во списанието е на самите автори на трудовите.

Секој научен труд пред објавувањето во списанието «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК-ЗАПАД» е рецензиран од двајца анонимни рецензенти од соодветната научна област.

Печати: Книжарница и печатница „Славјански“, Свети Николе

Тираж: 100

МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ
ИСТОК - ЗАПАД
ПСИХОЛОГИЈА И ОБРАЗОВАНИЕ

Доц. д-р Горица Поповска Налевска

Факултет за психологија

МСУ „Г. Р. Державин“ Свети Николе – Битола

Р. Северна Македонија

ВАЖНОСТА НА ДОЖИВОТНОТО УЧЕЊЕ И РАЗВОЈОТ НА ДИГИТАЛНИ КОМПЕТЕНЦИИ НА НАСТАВНИЦИТЕ

АПСТРАКТ: Развојот и унапредувањето на концептот на доживотно учење е неопходно за успешна транзиција кон општество и економија втемелена на знаење. Во последниве години, се позастапено е мислењето дека формалното (традиционално) образование не одговара на потребите на младите за „новата писменост“ што „дојде“ со „нова технологија“.

Пандемијата предизвикана од Ковид 19 отвори многу прашања за начинот на функционирање на образовниот процес, но најмногу проблеми беа поврзани со подготвеноста на наставниците за соочување со дигиталната настава. Премиот од кабинетска настава во дигитална настава не е воопшто едноставен зафат, поради тоа што освен соодветна техничка инфраструктура ја наметна и потребата од одредено ниво на познавање дигитални вештини и компетенции, но и педагошки вештини потребни за новиот менаџмент во училищата. Оттука фокусот на овој научен труд е ставен на потребата од професионален развој на наставниците за развивање на нивните дигитални компетенции.

КЛУЧНИ ЗБОРОВИ: доживотно учење, наставници, дигитални компетенции, професионален развој

THE IMPORTANCE OF LIFELONG LEARNING AND THE DEVELOPMENT OF TEACHERS' DIGITAL COMPETENCIES

ABSTRACT: The development and advancement of the concept of lifelong learning is essential for a successful transition to a knowledge-based society and economy. In recent years, there has been a growing perception that formal (traditional) education does not meet the needs of young people for the “new literacy” that “came” with “new technology”.

The pandemic caused by Covid 19 raised many questions about how the educational process works, but most of the problems were related to the readiness of teachers to face digital teaching. The transition from classroom teaching to digital teaching is not an easy task at all, because in addition to the appropriate technical infrastructure, it has imposed the need for a certain level of knowledge of digital skills and competencies, but also pedagogical skills needed for new classroom management. Hence the focus of this scientific paper is on the need for professional development of teachers for raising their digital competencies.

KEYWORDS: lifelong learning, teachers, digital competencies, professional development

ВОВЕД

Денес, земјите во светот се соочени со многу предизвици. Ги чувствуваме ефектите од глобализацијата и брзите промени на пазарот на трудот базирани на брзиот технолошки развој. Сè повеќе се нагласува потребата од општество базирано на знаење, каде обуката и едукацијата ќе се стават на прво место. Во таквото општество во кое живееме и ние денес, не треба само да ги надградуваме нашите веќе стекнати вештини, туку треба постојано да стекнуваме нови - што е и целта на доживотното учење. Доживотното учење се однесува на учење за време на целиот живот заради унапредување на знаењето, вештините и компетенциите во рамки на личното, граѓанското, општественото и професионалното делување на поединецот. Доживотното учење не е само еден аспект од образованието и обуката, тоа мора да стане водечки принцип во континумот на образовниот систем. Тоа треба да претставува заеднички покрив под кој треба да бидат обединети сите видови на предавање и учење.

Заседанието на Европскиот совет во март 2000 (European Council, 2000; Presidency Conclusions, Directorate - General for the Presidency, Lisbon, стр.7) претставува пресврт во одредувањето на политиката и дејствувањето на Европската Унија во поглед на доживотното учење. Заклучоците донесени на ова заседание потврдуваат дека унапредувањето на концептот на доживотно учење е нужно за успешна транзиција кон општество и економија втемелена на знаење. Во 2000 година е публикуван најзначајниот документ на Европската комисија: Меморандум на доживотно учење во кој се дефинирани нови основни вештини кои се потребни за активно учество во општеството и тоа: 1) Комуникација на мајчин јазик; 2) Комуникација на странски јазик; 3) Математички компетенции и основни компетенции во науката и технологијата; 4) Дигитални компетенции; 5) Учење како да се учи; 6) Социјални и граѓански компетенции; 7) Чувство за иницијативност и претприемништво; 7) Културна свест и изразување.

Ковид-19 донесе нова реалност на светско ниво. Пандемијата отвори многу прашања за начинот на функционирање на образовниот процес, но најмногу проблеми беа поврзани со подготвеноста на наставниците за соочување со дигиталната настава. Затекнати во брзата и на моменти драматична промена, од нив се очекуваше целосна подготвеност, со информатички, комуникациски и технолошки компетенции, но и со педагошки вештини потребни за новиот менаџмент во училищата. Одеднаш системите го ставија фокусот на потребата од професионален развој на наставниците, разбирајќи дека ним им требаат дигитално знаење, флексибилност, поголема слобода во реализацијата на содржините и поголеми можности за креативност во рамките на наставните програми.

Во секоја земја треба да се спроведат соодветни политички мерки со цел промовирање на професионален развој на наставниците и стручните соработници во училиштето. Доживотното учење и професионалниот развој на наставниците како и континуираниот развој на училиштето треба да се разгледуваат од аспект на нивното единство и да се промовираат во природно поврзани и меѓузависни процеси. Доживотното учење треба да овозможи други модели и патишта за учење, како независно учење, училишното искуство и вклученоста во проекти за подобрување на училиштето треба да се ценат и формално да се признаваат и разните начини на стекнување на знаења, по можност и да се сертифицираат. Доживотното учење и професионалниот развој на наставниците имаат смисол само ако се поврзани со унапредување на квалитетот на образованието на ученикот.

ДОЖИВОТНОТО УЧЕЊЕ И ПРОФЕСИОНАЛНИОТ РАЗВОЈ ВО ФУНКЦИЈА НА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ДИГИТАЛНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ НА НАСТАВНИЦИТЕ

Професионален развој подразбира секојдневно професионално и лично растење, долготраен, континуиран процес кој започнува од почетокот на подготовката за одредена професија и трае до крајот на работниот век, процес кој се реализира на најразлични начини кој подразбира оспособување со нови знаења, вештини, способности, стратегии, во соодветните области. Доживотното учење и континуираниот професионален развој се главни механизми кои го поттикнуваат личниот раст и развој и спречуваат стагнација и рутина во животот на човекот.

Барањата од училиштата, наставниците и стручните соработници во современото комплексно и динамично општество стануваат се посложени и во тој контекст од нив се очекува постојано професионално да се развиваат. Основната дејност на образованието е да делува во насока на поддршка на развојот на млади луѓе кои лесно ќе се вклопат во модерниот иглобализираниот свет. За остварување на оваа цел неопходен е континуиран професионален развој на наставниците и училишниот тим. Истражувањата покажуваат дека способноста, искуството и образованието на наставниците имаат големо влијание врз постигањата и успехот на учениците. Науките за образованието, во последно време, доаѓаат до нови сознанија за ефективни приоди во учењето и наставата. Оттука професионалниот развој на наставниците е најпродуктивното вложување кое може да резултира со подобрување на постигањата на учениците.

Професионалниот развој како стручно усовршување се остварува преку активно вклучување во сите форми на учење (формално, неформално, информално), што воедно ја наметнува и потребата од соодветно вреднување на сите видови на учење од страна на институциите. Планирањето на стручното усовршување треба да опфати вклучување на вработените во различни форми на стручно усовршување, а изборот треба да се прави во зависност од потребите на поединецот и институцијата во која тој е вработен, имајќи ги во предвид специфичностите на секоја од формите за стручно усовршување.

Иако подготвувањето на личниот план за професионален развој е законска обврска, тој, исто така, е дел од секоја добра политика за професионален развој во училиштето и на него првенствено треба да се гледа како на алатка за подобро организиран и поефективен професионален развој на секој поединец во училиштето. Подготвувањето и реализирањето на личниот план за професионален развој на наставникот/стручниот соработник му овозможува:

- » систематично развивање на компетенциите што му се потребни;
- » подобрување на воспитно-образовната работа;
- » достигнување на стандардите за повисоки звања и напредување во кариерата

За да се изработи остварлив годишен личен план за професионален развој потребно е да се земат предвид, од една страна, сознанијата од самопроценката на сопствените компетенции, потреби, интереси, професионални аспирации, а од друга страна, приоритетите на училиштето и реалните можности за остварување на желбите и плановите (на пр., финансиски средства, достапност на одредени облици на стручно усовршување и сл.).

Во услови на постојано воведување реформи во воспитно-образовниот систем, крајниот ефект од овие реформи зависи од наставникот како движечка алка на воспитно –образовниот процес. Во услови кога современото општество е определено како општество на знаење, наставникот како важна фигура во воспитно-образовниот процес е поставен пред голем предизвик. Од една страна треба да ги подготви учениците да се справат со предизвиците на современото општество, но од друга страна е потребно и тој самиот да се подготви и прилагоди за новото време. Затоа се поставува задачата и потребата од изградување на „наставник за новото време“. Оттука, дефинирањето и познавањето на основните професионални компетенции на наставниците се многу актуелно прашање, анализирано во бројни документи, студии и публикации. Нивната актуелност е резултат на современите општествени промени според кои образованието и во негов контекст доживотното учење се водечка сила во одговорот и адаптацијата на промените. Со ова концептот на доживотното учење како концепт на стекнување на знаења, навик, вештини и способности по завршувањето на иницијалното образование и како форма на адаптација на промените преку континуирано образование, дообразование и самообразование се императив на современото општество. Ова неминовно се однесува и на сегментот на развој на дигитални компетенции на наставниците.

Дигиталната компетентност не значи само пристап до информациски и комуникациски технологии и нивни примена, но и соодветно знаење, вештини и ставови кон нив. Имено, тоа подразбира развој на вештини на поединецот безбедно и критички да ја користи информациско - комуникациската технологија (ИКТ) за работа, за личен и социјалниот живот како и за комуникација. Тоа значи дека поединецот треба да е способен за пребарување, собирање, обработка дигитални информации, употреба на Интернет услуги, како и помагала (графикони, презентации, итн.), способност да се користат ИКТ на креативен и иновативен начин, да се има развиен позитивен став и чувствителност кон безбедно користење на Интернет (Marcetić, Krstanović, Uzelac, 2010). Дигиталната писменост, како компонента, е суштински поврзана со уште две компоненти: критичко размислување со користење на нови технологии (ни дава објаснување зошто ни требаат различни дигитални алатки), и медиумска писменост (ни дава причина да размислуваме зошто некоја информација пратена преку дигитален ресурс постои, која е нејзината цел, како е создадена, како може да се провери, дали може, треба и смее да се толкува или менува). Без критичкото размислување, за многу чинители на образовниот процес, дигиталната писменост ќе се сведе на користење на презентационски алатки, што патем, ќе ја уназадуваат интеракцијата во училиницата, без разлика дали е виртуелна или класична.

МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕ

Цел и карактер на истражувањето

Целта на истражувањето е да се испитаат ставовите на наставниците во однос на нивните дигитални компетенции и реализацијата на онлајн настава.

Истражувањето е со квантитативно - квалитативен карактер при што податоците за проблемот се добиваат преку анкетирање на наставниците, а потоа следува нивна дескрипција.

Задачи на истражувањето

1. Да се испитаат ставовите на наставниците во врска со примената на ИКТ во наставата;
2. Да се испитаат компетенциите на наставниците за реализирање на онлајн настава;
3. Да се испитаат ставовите на наставниците во однос на потребата од дополнителни едукации за зголемување на нивните дигиталните компетенции.

Техники и инструменти на истражувањето

За потребите на истражувањето конструиран е анкетен прашалник составен од прашања од затворен и отворен тип и чек листа.

Примерок на истражување

Примерокот на истражувањето опфаќа наставници од одделенска и предметна настава од основните училишта во Република Северна Македонија. Примерокот на истражување е по пат на случаен избор и го сочинуваат 150 наставници од основни училишта и тоа 40 наставници од одделенска и 110 наставници од предметна настава.

Анализа и дискусија на резултатите

Една од поставените задачи на истражувањето беше испитување на ставовите на наставниците за нивните предходни искуства во однос на реализација на онлајн настава и учење на далечина.

Колку наставниците имат предходни искуства со онлајн настава и учење на далечина

График 1. Предходни искуства со онлајн настава и учење на далечина

Добиените резултати, претставени во График 1, покажуваат поделени ставови на наставниците во однос на нивните предходни искуства и тоа најголем дел или 38% од наставниците одговорија воопшто не, 37% одговорија малку, 23% одговорија доволно и само 3% одговорија многу, односно сумирано дури 75% од наставниците воопшто или малку имаат искуство со онлајн настава и учење на далечина.

Компјутерот како наставно помагало е често е користен во наставата, односно 64% од наставниците одговорија дека често го користат компјутерот во

наставата, 30% одговорија понекогаш ,4% ретко додека 2% одговорија никогаш. Овој податок понатаму во голема мера влијае врз квалитетот и користењето на дигиталните алатки за време на далечинската настава.

Користење на компјутерот како наставно помагало во тек на редовна настава

■ Никогаш ■ Ретко ■ Понекогаш ■ Често

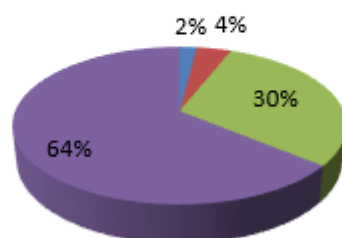

График 2. Приказ на користењето на компјутер како наставно помагало во тек на редовна настава

Целосното реализирање на настава онлајн и на далечина во време на здравствената пандемија, ја наметна неопходноста од користење на разновидни дигиталните алатки и платформите за далечинско учење кои предходно не беа или многу малку беа користени од страна на наставниците. Сето ова ја наметна потребата од дополнителни обуки за развој на нивните дигитални компетенции.

Обученост на наставниците за реализирање учење на далечина

■ Воопшто не ■ Малку ■ Доволно ■ Многу

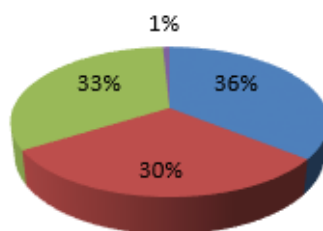

График 3. Приказ на обученоста на наставниците за реализирање учење на далечина

Основен проблем што се јавува во почетокот на учебна 2020/21, е опременоста со техничките помагала (пред сè, лаптопи и компјутери) за одржување на задолжителната онлајн настава и обученоста на наставниците за користење на разновидни дигиталните алатки и платформите за далечинско учење. Според одговорите на испитаниците само 1% одговорија дека многу се обучени за реализирање на учење на далечина, 30% одговорија со малку, 33% доволно и 36% воопшто не се чувствуваат обучени за реализирање на учење на далечина. Сумирано најголем дел 66% од наставниците се изјасниле дека воопшто не и малку се обучени за реализирање на учење на далечина.

Ваквите ставови на наставниците упатуваат и на очекувани одговори во однос на потребата од дополнителни обуки за развој на нивните дигитални компетенции, односно 81% се изјасниле дека имаат потреба од вакви обуки.

Потреба од дополнителни обуки за развој на дигитални вештини на наставниците

График 4. Потреба од дополнителни обуки за развој на дигитални вештини

Иако денес, повеќе од кога било, достапни се многу дигитални алатки кои можат да се користат за спроведување на настава, сепак наставниците од нашата земја се соочуваат со предизвици во однос на користење на истите во периодот кога наставата се спроведува на далечина.

ЗАКЛУЧОК

Европските земји сè повеќе ја нагласуваат потребата целосно да се признае знаењето на поединецот, неговите вештини и компетенции - оние што ги стекнал не само на училиште и универзитет, туку и преку друг вид образование и обука, надвор од формалниот систем. Ова бара нови пристапи за да се провери, идентификува со документ и да се оцени неформалното образование, што го прави употребливо за понатамошни студии или напредок во работата.

Во последниве години, се позастапено е мислењето дека формалното (традиционално) образование не одговара на потребите на младите за „нова писменост“ што „дојде“ со „нова технологија“. Потребата од „нова педагогија“ (Fullan & Langworthy, 2014) произлегува од фактот дека денешното формално образование (засновано врз индустрискиот модел) е инертено, круто, застарено, со еден збор, некомпатибилено со „новата технологија“.

Покрај воведување на новите информациско-комуникациски технологии (ИКТ) во сите сегменти на дејствување, образованието на 21 век претпоставува интензивирање на ИКТ образованието и обука, компјутерско оспособување/ писменост на младите и возрасните, задолжително формално и неформално информатичко образование и континуирано унапредување на образовниот систем. Восклопна овие концепти, ИКТ не претставува самосредство за реализација на образовните цели туку значаен фактор во комплетно реструктурирање на образовниот систем, воведување на нови интерактивни и партиципативни модели на настава, нова образовна педагогија, континуирано и доживотно учење. Следејќи го развојот на информатичко-комуникациските технологии, образованието денес не се ограничува само на она што е задолжително. Модерниот поединец сака да се развива и учи повеќе за темите предвидени со наставните планови и

програми, но и пошироко. Со воведување на е-учењето како дополнување на традиционалниот начин се овозможува ученикот да биде центар на образовниот процес и да преземе одговорност за резултатот од образованието. Наставникот добива зголемено значење за процесот, а неговата улога се променува, тој е ментор, координатор и учесник во образовниот процес. Целисходен педагошки процес имплементираат само наставници кои постојано вложуваат во својот личен и професионален развој, кои ги користат своите знаења во секојдневната практична работа и кои соработуваат со останатите учесници во креирањето на доживотното учење.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Fullan, M. & Langworthy, M. (2014). A Rich Seam: How New Pedagogies Find Deep Learning, London: Pearson.
2. Јованов.И., Станковски.И.(2020). Предизвици од спроведувањето на далечинското учење во време на Ковид - 19 во средното образование. Република Северна Македонија: Фондација Конрад Аденауер.
3. Јурић.С., Марковић .С., Југослава. Л., Алексић .Д.М., Мијатовић .Г.(2014), Примена информационо комуникационих технологија у настави, Београд: Завод за унапрежување образовања и воспитања.
4. Marcetić, A., Krstanović, I., Uzelac, Z. (2010). Ključne kompetencije za cjeloživotno učenje –digitalna kompetencija, U: Novi izazovi, CARNetova korisnička konferencija, Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNet.
5. https://cuc.carnet.hr/2010/dokumenti?dm_document_id=56&dm_det=1
6. Kuzmanović.D.R.(2017), Empirijska provera konstrukta digitalne pismenosti I analiza prediktora postignuca, Beograd: Filozofski faklutet.
7. Метаморфозис. (2020). Состојбите и предизвиците за проведување онлајн настава во основните училишта - Извештај. Република Северна Македонија: Фондација Метаморфозис.
8. Sakic.T.(2018). Mishlenja i stavovi ucitelja I nastavnika razredne i predmetne nastave o e-ucenju u osnovnoj skoli. Zagreb: Uciteljski fakultet.
9. Vučinić-Marković. K., Rakočević.V., Marković, O.(2020). Osnovne metodičke smjernice za organizaciju i sprovođenje učenja na daljinu u uslovima vanrednih okolnosti. Podgorica: Udruženje pedagoga Crne Gore.